

Gr. Batthyány Ignác levelei.

Mikor Batthyány születésének kétszáz éves fordulójakor közelebbi életadatait kutatjuk, életrajzának hiánya szembeszökő. A róla elnevezett gyulafehérvári Bathyaneum kéziratai között a rá vonatkozó iratok ládákat töltenek meg, a köz- és magánlevéltárakban is bizonyára tekintélyes anyag vár feltárára. Mindezek nagy mértékben növelnék a püspökre vonatkozó már itt-ott megjelent életrajzi anyagot és kiegészítenék a meglehetősen szűkszavú feldolgozásokat. Könyvtárának, csillagvizsgálójának, nyomdájának, építkezéseinek, püspöki tevékenységének közelebbi ismerete kiegészítené a képet. Más részről már az eddig megrajzolt kép¹ is annak a levéltári anyagnak belevonásával lett színesebbé, amelyet épen az Erdélyi Múzeum őriz. Az Erdélyi Múzeum levéltárában letett Batthyány levelek száma, eddigi tudásunk szerint, húsz. Lehetséges, hogy egyes család¹ levéltárakban még vannak tőle eredő levelek. A már előkerült levelek közügyeket érintenek, vallás- és családtörténeti vonatkozásokat tartalmaznak, művelődési viszonyokat világítanak meg. A húsz levél közül tizenhárom Batthyány sajátkezűleg írt, hét esetben csak az aláírás az övé. A levelekből tizenöt magyar nyelvű, öt latinul íródott. E húsz levélhez járul még Fangh Istvánnak, a püspök oldalkanonokjának két levele; egyik magyar, a másik latin. E két levél szervesen kapcsolódik bele a püspök levelezésébe, azért velők együtt közlöm őket.

Batthyány levelei nagyjából Cserey Farkashoz szólnak s két tárgy köré csoportosulnak. Amely leveleket még egri kanonok korában írt, azok a szentkép-másolatokat rajzoltató, lelkes könyvkiadó, a kéziratosokat gyűjtő főpapot szemléltetik. A püspök korában írt levelek leginkább Cserey leányának, idősb br. Wesselényi Miklós feleségének vallás-változtatásáról közölnek részleteket. Ez általánosságban jelzett tárgyakon belül azonban a levelek a bécsi kormányzási rendszerről, az erdélyi Főkormányzék (gubernium) szerepéről, a vallási viszonyokról, a türelmi rendelet alkalmazásáról, Wesselényiről, magáról Batthyányról annyi becses adatot tartalmaznak, hogy ezek alapján közérdeklűekké válnak.

A vallásos lelkületű Cserey Farkas oltár- és templomképeket gyűjtött s a Felvidéken található képek összeszedésében és lemásoltatásában Batthyányra számított. A püspök biztatta Csereyt, hogy a Loretoi litániáról szóló könyvét Egerben, az egyházi nyomdában jelentesse meg, de Cserey végül is Bécs mellett döntött. A gyűjtés és másoltatás Batthyány művészi érzékére vet fényt; az pedig, hogy az olcsó könyvnyomtatást kilátásba helyezte, későbbben még jobban kifejezésre jutó könyvpártolását érulja el. Püspök korában ugyanis megengedte, hogy a gyulafehérvári egyházi nyomdában a szorgalmas írók könyveit ingyen nyomassák ki. A 2—6. sz. levél e tárgy köré ba.

Cserey Ilonának (Helenának), Cserey Farkas leányának vallás-változtatása akkor erősen foglalkoztatta a közvéleményt s utóbb is érdeklődést támasztott. Előbb a gyer-

¹ Vö. ErdMúz. XLVI, 7—19 és kny. ErdTudFüz. 124. sz.

mekek vallásáról esett szó a levélben. Mária Terézia királynő úgy intézkedett, hogy a protestáns papok, ha olyan házasulandókat kell összeadniok, amikor az egyik fél katolikus, csak akkor végezheték el az esketést, ha arra a katolikus püspök engedélyt adott. E rendelet azt célozta, hogy a házasulandók tegyenek ígéretet, hogy gyermekeiket majd katolikusoknak nevelik. A közölt levelek közül a 8. a református Wesselényi Miklós reversalisáról tesz említést: Wesselényi a reversalis ellenére leányát a református pappal akarja megkereszteltetni. Utóbb is leánygyermek elvételi szándékáról értesülünk.¹ Batthyány püspök gyulafehérvári levéltára talán felvilágosítást adna, hogy Wesselényi reversalisa mit foglalt magában. A lányok elvételének szándéka már arra az időre esik, amikor II. József 1781-ben kiadta rendeletét, amely szerint vegyesházasság alkalmával reversalis mellőzésével a fiúk az apa, a lányok meg az anya vallását követik. Batthyány az uralkodó rendeletére támaszkodhatott, amikor a leánygyermekért felszólalt. Cserey Ilona akkor még katolikus volt, vallás-változtatását II. József könnyítő eljárására támaszkodva akarta megvalósítani s meg is valósította.

Miután ebbéli elhatározását 1782. április 11-én apjával levélben közölte,² megindult a küzdelem. Az apa, a püspökhöz leánya levelét küldötte; a püspök ugyanazon a napon, április 19-én három levelet írt ez ügyben. Egyet az apához, egyet a leányához s a harmadikat Wesselényihez (13–15. levél). Az apát értesítette, hogy leánya levelét a Felsőházhoz továbbította védelem végett. Mivel Wesselényinek reversalisa volt a feleségének „maga hitében leendő nemháborgatása felől”, bízott benne, hogy nyerni is fog. A bárónéhoz írt levélben két kérdést tett fel: Miben volt hozzá a katolikus hit annyira mostoha, hogy elhagyja? vagy miben van hitbeli nehézsége? A bárónak azt hozta fel, hogy felesége elhatározását mindenki neki fogja tulajdonítani, és hogy ez ügy nagy port fog felverni. A püspök az utánjárásra az alapot abban jelölte meg, hogy lelkiatyai hivatala szerint jár el; főpásztori kötelessége ösztönzi őt arra, hogy híveit az üdvösségre vezérelje. Tudatában volt annak, hogy szerepe nehéz, amikor az egyre bonyolultabbá váló ügyben kell eljárnia, de — mint mondotta — azért rendeltetett püspöknek és hivatalának gyümölcse minden acotholikustól gyűlöltetni (16–17. levél); másrésről nagy botránkozás lesz, ha az asszonyt vissza nem tudja hozni a katolikus hitre (19. levél).

Az ügynek további bonyodalmai: az uralkodó intézkedésére a többheti vallásoktatás, a leánygyermek elvételére kiküldött guberniumi bizottság, az asszony vonakodása, a báró és más pártfogók eljárása a püspököt mélyen érintette. Még megtorlástól is tartott, magára nézve annyira nehéznek és kockázatosnak vélte az állásából következő cselekvést (10, 13–17, 19–20. levél).

E levelek összefüggő menetét érdekes eltérések is tarkítják. Így VI. Pius pápa bécsi látogatásának jelentékeny következményei és Maior Gergely gör. kat. püspök letétele (16),³ a feltűnő nagy számú vallási visszatérésekre való utalás (17), a püspök bécsi befolyásának gyengülése (19). A felsorolt leveleken kívül az 1. alatti a bécsi kijárási rendszerbe enged bepillantást. A 7. számú Batthyáynak mint kinevezett új püspöknek bizakodását tünteti fel. A 9-ként közölt gr. Teleki Lászlónak szól és birtokügyre vonatkozik. A 12. levélben a püspök Csereyt nyugtatja meg, mivel ez a templomok körüli mellőzését szívére vette. A levél a Lipót-diploma szellemében megindult nagyobb mérvű templomépítésekre utal. A 21. levélben a püspök Cserey Farkasné Aloysa nevű apáca-leánya segélyezésére

¹ Vö. Gyalui Farkas: *Mezőkövesdi Ujfalvy Sándor emlékiratai* (az EME kiadása), Kolozsvár 1941. 39.

² Levelét I. Kardos Samu: *Báró Wesselényi Miklós élete és munkái* Bp. 1905. I. 58.

³ Több száz falut vitt a gör. kat. hitre, sokak szemében ezért lett ellenszenvenné.

szólítja fel, a 22. alattiban meg gr. Bánffy György gubernátortól a püspöki fáciános részére fáciánokat kér.

Fangh István kanonok egyik levele (11.) Batthyány püspök egri útjával kapcsolatban erdélyi posta-állomásokat jelölt meg, a másik levélben meg Wesselényi felhevülésén kívül, amely állapotban egy szilágysomlyói minorita frátert megvert, az 1782-i balázsfalvi gör. kat. püspökválasztáson kapott szavazatok megoszlását ismertette. Ekkor lett püspök Bob János, kinek neve az 1790-i országgyűléssel kapcsolatban ismeretes.¹

A leveleket Batthyány helyesírásában és körpontosításával alább közlöm:

1.

Illustrissime Domine

Harum ministerio cum ipse varys distentus personaliter officio meo defungi, gratitudinique meae satisfacere non possim, Illustrissimae Vestrae de jussu Episcopi Agriensis gratias reddo maximas, quod eadem de causa Munkachiensi Coram Eminentissimo Cardinale tam praeclare disserere dignata fuerit, his adjicio novas preces. elapso Dominico die D[ominum] Bradach ad conspectum Augustissimi Imperatoris una cum agente Nyágai admissus bona accepisse verba dicitur, non gravetur Illustrissima Vestra ab agente praefato aliquo sub praetextu ad se vocato rescire, quidnam Augustissimus Imperator dixerit? quae momenta in causae suae subsidium protulerint? an, et quale scriptum Comiti Plümegen, vel Augustissimo Imperatori obtulerint? hoc si vel ex parte usque ad horam nonam Illustrissimae Vestrae intelligere et mihi perscribere liceret, opportunissimum foret, Episcopus enim Agriensis paulo post Nonam ad Caesarem parat ire. his dum expertis favoribus, ac etiam amicitiae commendo jugi cum cultu sum

Illustrissimae Vestrae
Viennae die 4ta Augusti
1770

Humillimus addictissimus servus
Ignatius Comes de Batthyan

A levél alján: *Illustrissimo
Domino Cserej.*

2.

Illustrissime Domine

Quas de cultu B[eatae] V[irginis] M[ariae] inter scripta mea reperi notitias, hic in testimonium verae amicitiae transmittio, non negligam plura conquirere; doleo quod is quem pro excindendis Cupris Vienna attuli, hic diem suum obierit, feci quidem dispositiones, ut successorem habeam. rogo dignetur Illustrissimus Dominus aliquod suum opusculum hic typis excudendum mihi transmittere. quoad debitum meum non scio cui debeam pecuniam transponere. his dum me Illustrissimae Vestrae gratys, et amicitiae commendo maneo jugi cultu

Illustrissimae Vestrae
Agriae 9^a Maji 1771

Humillimus Servus
Ignatius Comes de Batthyan

¹ A levelek a 9, 14, 15 és 22 kivételével mind a Törzsgyűjteményben vannak, a 9, 14 és 15 gr. Teleki László levéltárában, a 22. meg a gr. Bánffy-család I. Nemzetségi levéltárában a „Közérdekű missilisek” csomójában található.

3.

Méltóságos Uram

Valamint nagy kívánsággal kívántam Méltóságos Urnak levelét, ugy annak eljövetele nagy vigasztalást hozot én nékem. Nemes Sáárooss Vármegyében lévő Plebánusoktul várok az ott lévő Boldogságos Szűz Mária tiszteletire feláldatott Templomoknak 's oltároknak lajstromát, hasonlott Nemes Heves Vármegyéből rövid napok alatt meg küldeni az Méltóságos Urnak; az kívánt képeket is le fogom rajzoltatni.

Az kép mecző meg halálozván azontul más jelentete magát Bécsből, aki is mesterségének mutatására ennyihány képeit el küldette, nem akartam őtet ellőbb le szollítani, hogy sem tudnám Méltóságos Ur szándékát, azt meg tudván hirt adok néki hogy jöjen, csak tessik az Munkáját elküldeni, hogy az szükséges készületek lehessenek meg, az Magyar Cancellárián lévő Calefactor Negrini János ha az Méltóságos Ur az páketumot hozzája küldeni fogja, azt kezemhez minden üdő halasztás nélkül el küldi.

Kezembe került egy bizonyos irott könyv, a mellyben foglaltatnak az Erdélyi Diaeták de Annis 1578. 1579. 1619. 1615. 1624. 1630. 1631. 1632. 1633. 1634. 1635. 1636. 1639. 1640. 1641. 1642. 1643. 1644. 1646. 1647. 1648. 1649. 1650. ezekből némellyek nyomtatásban cum Sigillo et Propriae manus subscriptione in originali conpingaltatva vannak nem tudom vagyon olyan collectio a mellyben minden Erdélyi Diaeták foglaltatnak? ha az Méltóságos Urnak teczik, fogom számára ezeket le irattatni, tessik vélem parantsolni. 's akarattját jelenteni Uri levele által. P[ater] Majort szépen köszöntettem, jó volna, hogy ő valamely gáncsot találván az orosz könyvekben, arra venne a dolgot, hogy az Horvath orosz Püspök és valamely Deák Püspök meg kérdészetnék. Sic et unitis viribus schismatici resisti posset et P[ater] Major odiositatem effugeret. ajánlom magomat Méltóságos Urnak graziajában és egész alázatossággal maradok Méltóságos Urnak

Eger 22da Augusti

1771

Alázatos engedelmes szolgája
groff Batthyáni Ignác

4.

Méltóságos Uram

nékem jó akaró Uram

Boldogságos Szűz Mária tiszteletiről meg nem felejtkezhetvén, ígérem szerint, két Egri képet, és egy szép tudósítást küldök, az Eger = Szalóki kép munkában vagyon, tessik Méltóságos Urnak ezen ajándékokskát kedvessen venni, és Szűz Anyánk tiszteletire fordítani.

Az lauretomi litaniáruul kérem el ne felejtessen Méltóságos Ur, vagyon nékem itt egy jó caliographusom, kinek munkái ezek a képek, fogjunk akar az nyomtatáshoz, gondom lesz, hogy a költség nagy ne légyen, kérem Méltóságos Urat ne terheltessék engemet levele által szándékát érlesemre adni, azonban gratziájában ajánlom magamat, és egész engedelmességgel maradok Méltóságos Urnak

Eger 7ma Maji

1772

alázatos szolgája
grof Batthyani Ignacz
Egri kananok.

6.

Méltóságos Uram
nékem drága Nagy Jó Uram

Örvendőzött az én szívem, midőn drága Nagy Jó Uram leveléből értetem, hogy bizodalomát én bennem szegény szolgáljában velni kívánta. Szívessen örvendek, hogy Eő Felsége Méltóságos Urat meg vigasztalta. a mi a pénzt illeti, tessék nékem meg írni menyi? 's mikorra kívánatik? addig is azt meg irhatom, hogy Sztoika Erdélyi Püspök eő Excellenziajátul az Marmarossi ugy mint Szigethi Ispitálnak fundatiójára rendelt 5000 Magyar forintokat számosújvárosi úrmények vissza akarják fizetni, és a mint ézre veszem, nálók vagyon 18750 Rhenes forint, a melly summát le akarnák tenni a mint Blum Károly nekünk meg írta. Az Egri Püspök szeretne, ha az említett fundatio Méltóságos Ur kezében lehetne, azért tessék Erdélyben az Káptalomnak írni, 's ha mégis pénzre szüksége lesz M[éltóságos] Urnak egész tehetségemből azon lezek hogy szolgálhassak. csak hamar tudgyam meg, azon lesznek. Valamelly Dosa Josef névű Ifiu az Erdély Cancellariahoz tétetett; azt én neveltem, azért ajánlom ötet, tessék ötet jó utra hoszni.

El hoztam ugyan Tinyodi Sebestyén munkáját, de bezeg az lauretomi litaniát, azt el nem hozhattam, kérem tessék azt ad Collegium Pazmanianum küldeni, onnint majt meg küldik én nékem. várván kívánatos válaszát az M[éltóságos] Urnak egész tiszt[te]lettel maradok Méltóságos Urnak Drága Nagy Jó Uramnak

Eger 12^a Apr. 1775

alázatos szolgálja
grof Batthyani Ignacz
Egri Nagy Prépost

D. a I. K.

7.

Méltóságos Consiliarius Uram!

Nemes Erdélynek Fő-Lelki Pásztorságra lett Emeltetésemből származott nagy örömit hozzám botsátott Leveliből különös vigasztalással értetem, és abban nékem kívánt vigasztalásokat nagy köszönetel veszem, engedye a Felséges Ur Isten, hogy azokat Szives kívánsági szerint el is érhessem. Retegve meg vallom váoltam fel ezen tehert, de hiszem az Istent (kinek ez munkája) erőt is fog adni, hogy azt elviselhessem. Isten után bátoritt Méltóságos Consiliarius Uramnak Búzgósága kihez vonzó hajlandóságom már eddig-is arra vitt, hogy útamát Kolosvárnak vévén Méltóságos Urat ellőre meg keressem. és sok féle súlyos dolgokrúl tudositást kérjek, ezt már annál szivesebben tselekedni fogom, minek utána önkint maga Házaival engemet meg kínálni teezett. A bémenetelemrül azonnal Méltóságos Urat tudositani fogom, mihelyest Romából szükséges Bulláimnak eljövételérül Agensemtül tudositást vészek. Azonban-is sziveségiben ajánlott maradok

Méltóságos Urnak
Eger 23 7^{bris}
1780.

engedelmes Szolgálja
Grof Batthyani Ignacz
Erdélyi Püspök¹

A levél alján: *Illustrissimo Domino
Wolffgango Cserej.*

¹ Csak az aláírás sajátkezű.

8.

Illustrissime Domine Consiliarie,
mihi Colendissime!

Copiam insinuat Excelsi Gubernii Regii adhuc in absentia mea ad Dominum Praepositum Antonium Szereday qua Vicarium Antecessoris mei intuitu Baronis Nicolai Veselényi prolem suam contra datas a se Reversales per Ministrum Helveticae Confessionis baptizari curantis exarati communico Illustrissimae D[ominationi] Vestrae fine eo, ut cum in eo immediata superattentio nobis duobus committatur, agenda agere, meque = quid agere debeam, edocere non gravetur.

In reliquo notum reddo Illustrissimae D[ominationi] Vestrae me contra electionem Judicis Zilaiensis ob concordia vota, unanimesque = testium Fassionem ne quidem exceptionem formare potuisse. interim tamen negotium totum qualiter evenerit Viennam repraesentasse, ut si forte aliqua exceptio formari possit, qua electione illa rejecta, confirmatio Substituti Judicis obtineatur, ac singulari benevolentiae intime commendatus maneo

Illustrissimae D[ominationi] Vestrae
Cibiny 15^a Marty
1781.

obsequentissimus servus
Ignatius Comes de Batthyán
Nominatus Episcopus
Transylvaniensis¹

A levél alján: *Illustrissimo Domino
Consiliario Cserey.*

9.

Méltóságos Groff Camerarius és
Fő Ispány Ur
Jo Méltóságos Uram!

Még az öreg Méltóságos Groff idejében az Igen pataki határon lévő erdőbenn menvén valami M[agyar] Igeni emberek, ottan találtattak, és ugyan akkor el fogattattak, s hazánk törvénye szerént harmadnapi Forumra certificáltattak, de mind eddig azon törvény el nem folyván, esett értésemre, hogy most nem régen Méltóságos Groff Ur kezdette volna ismét folytatni, és azért minthogy azon erdő, ahol az emberak el fogadtattak osztatlan, és énis Igen patakán Possessor vagyok, úgy hogy az erdő bérből nékem három rész győnn, azon harmadnapi törvényhez nékemis szóm vagyonn. Melyre valo nézve kérem Méltóságos Groff Urat, én vélem az ahoz tartazando leveleket, és actákat közleni ne terheltelessék. Továbbá egész tisztellellettel vagyok Méltóságos Groff Fő Ispány Urnak

N Szeben 16^a Mai
781

engedelmes Szolgája
Grof Batthyáni Ignác²

¹⁻² Csak ez aláírás sajátkezű.

10.

Illustrissime Domine Consiliarie
mihi Colendissime!

Binas literas Illustrissimae D[ominationis] Vestrae mihi unus idemque cursor reddidit, quod in iis de excessibus Domini Michaelis Vaji retulit, peculiarem meam adhibebo operam, ut cum illi Religioni quoque Catholicae praepudicosi sint, suo tempore ab Excelso Gubernio refrenentur, interim etiam e re erit, si Administrator Somlyoviensis ad me detulerit excisionem portionis Canonicae ab eo impediri, et turbari, partibus meis eousque = etiam non deero, quin excessui huic certum remedium ponam. Ratione Baronis Vesselényi Excelsum Gubernium non ita pridem ad delationem Excellentissimi Domini Episcopi Balásfalviensis disposuit, ut D[ominus] Antonius Szent-Mariai, et D[ominus] Katona in saevitiem praefati Baronis investigent, quae si contra eundem comprobata fuerit, spero imposterum Altissimis jussis Regiis citius, quam hactenus pariturum; Atque = ideo ratione baptisandae prolis neo natae nunc quoque tentandum esse censeo accessum Parochi ad Baronissam cum prudentia tamen, et si admissus non fuerit, eotum Tabulam conveniendum, in rebus enim tam manifestis Tabulam minime reluctaturam existimo vel ex eo, quod jam semel eadem Excelso Gubernio Baronem nihil eorum, quae sibi commissa sunt, fecisse detulerit, quodsi tamen Dominus Parochus accedere timeret, urgeat adminus Tabulam et Baronem sua forma admoneri curet, ne prolis suae baptismum differat, quo in casu si eveniret prolem jam esse baptisatam, pro tunc Ceremonias ut supplere possit, sibi admitti petat, et quid impetraverit, me illico informet. Caeterum cum propediem futuram in isthoc Comitatu Marcalem Congregationem intelligam, Laurentium Boer Procuratorem Sacris undis per me ablutum Patrocinio Illustrissimae D[ominationis] Vestrae commendo, ut si forte per mutationem Fiscalis Procuratoris Sigismundi Pap eotum succedere posset. Qui caeteroquin constanter persisto

Illustrissimae D[ominationi] Vestrae
Cibinii 26^a Iunii
1781

obligatissimus servus
Ignatius Comes de Batthyan¹

11.

Illustrissime Domine Consiliarie
Domine mihi sing[ulariter]
Colendissime!

Omnem nostram operam inanem reddidit Sua. Excellentia Episcopus Agriensis, absolute vult, ut diem Lunae id est 6^{am} praesentis hic transigamus, 7^a Comitari nos vult ad vicinam suam possessionem Fűzes-Abony, inde nisi noctibus etiam in partem nostram usi fuerimus, vix, ac ne vix quidem statuta die Somyloviam, aut Krasznam pervenimus. Haec Illustrissimae D[ominationi] Vestrae fine notifico, ut etsi pro statuto tempore non advenerimus, forspont tamen parati nos expectent in Kemer

¹ Csak az aláírás sajátkezű.

et Somlyo, una obsequiose requirendo, ut usque Claudiopolim, autpotius Kolos-Monostor dispositiones facere dignetur signanter in Zilaj M. Egregy, Sombor, et Berend, diem praefigurere non possum, puto tamen die jovis nos perventuros. In reliquo gratiis me commendans maneo

Illustrissimae D. Vestrae
Agriae die 4-a Aug.
1781.

humillimus servus
Stephanus Fangh
a latere Canonicus

12.

Méltóságos Consiliarius Ur
Drága jo Uram!

Amint az el folyt holnapnak 25-ik napján irott leveléből látom, nagyon szívére vette a Méltóságos Ur aztot, hogy az jorzágaiban építendő Templomoknak Inspectorágától el mellőztettett, de ha megmondolya aztot, hogy az olytén Inspektorok szoros számadással tartoznak, reméllem meg fog abban nyugodni, hogy ezen okból helyesen esett a Méltóságos Urnak ki hagyása, és valósággal azért esett, mert illetlennek lenni alítottuk azzal a Méltóságos Urat terhelni, különben is az ezután fel állittando templomok építésiben olyan modot találtunk, hogy különös Inspektor ne légyen, hanem a pénz az Plebanusok kezében adattassék, a ki maga mellé vévén két arra rendelendő személyt foljtassa az épületet. Én mindazon által az rendelt két építő Commissariusok ellen tett reflexioit a Méltóságos Urnak szintén ma promoveáltam a Méltóságos K[irályi] Guberniumba, és azon lézsek, hogy változtassanak. Akár aki rendeltetett Inspectorok gondviselése alatt folyjan az épület, akár a Plebanusokra bizottassék, Méltóságos Ur az épület modgyárol való consideratioi mindenkor előttem sokat fognak nyomni. Hogy pedig Krasznára tsak 500 forint rendeltetett Templom építésre, abbol esett, hogy mind Zilah, mind pedig Somlyo oda igen közel vagyon, reméllemis, hogy a Méltóságos Ur segedelmével az oltan lévő hiveknek számokhoz képest kivantato Oratoriumot azon pénzel fel lehet állittani, mert más modom segíteni nintsen. Továbbá tapasztalt szivességiben ajállott vagyok.

A Méltóságos Urnak

All Vintz 26ta Marty
782

el kötelezet Szolgája

Grof Batthyani Ignác
Erdélyi Püspök¹

A levél alján: D. Cons. Cserei.

13.

Méltóságos Consiliarius Ur
Kedves Drága Uram!

Szívemnek ki mondhatatlan meg sértődésével olvastam az Méltóságos Urnak hozzám utóbszor küldött levelét, melyben Léányának B[áró] Veselényinénekis levelét bé zárva küldötte, mert nem gondoltam volna,

¹ Csak az aláírás sajtálkezű.

hogy az jó Édes fának oly keserű gyümöltse légyen, külömben ezt én benne nem egyébnek, hanem ifiu éretlen gyermeki elmjének tulajdonittam, melyből a körülette lévő intselkedők könnyen ki forgatták. Én egyebet ezen mostani környül álló dolgokban nem tehetek, hanem tsak azt, hogy az levelet, mellyet ő az Méltóságos Urnak küldött Felséges Urunknak fel küldöm, reméllem, hogy azon okbol mivel reversalissa vagyon B[áró] Veselényinek, a Feleséginek maga hitiben léendő nem haborgatása felől, nyerniis fogok. Irtam a Zilahi Plebanusnak és Somlyai Minoriták Praesidensének, hogy által menvén hozzája, próbállyák, ha fel tett istentelen szándékából ki mozdíthatnák. Továbbá meg szomorodott Atyai Szívének vigasztalása szerzésében semmit el nem mulatok, a ki tapasztalt Szivességében ajállott vagyok

A Méltóságos Urnak
N. Szeben 19^{ik} Apr 782

el kötelezett Szolgája
Grof Batthyani Ignác
Erdélyi Püspök¹

A levél alján: *D. Consiliario Cserei.*

14.

Méltóságos Báróné Aszszony!

Bizonyos hirekből érttettem, hogy az Méltóságos Aszszony anyai született igaz hitét más idegennel feltserélni szándékozik, nehezen vehetem ugyan magamat reá, hogy el hidjem, mivel semmi helyyes okát, a' mellyért aztat meg tselekedhetné, nem látom, de ha az dolog ugy vagyon, ugyan kérem, mongya meg nékem miben volt az Romai Catholica Hit, a' melly a' Christusban szülte, a' Méltóságos Aszszonyhoz mint leányához olly mostoha anya, hogy aztat illy szemtelenül el hadni nem Sojnállyá? mit vétett az Anyaszentegyház, hogy aztat illy gyalázatosan meg tagadni nem átallya? Nem fél é attol, ne hogy egykor midőn aztat önként követni akarná, mint méltatlan leányát bé ne fogadja, 's anyai kegyességéből örökösen ki rekeszsze. Emlékezzék meg Kristus Urunk azon mondásáról: Ki Attyát vagy annyát meg átkozza, halállal haljon meg az, nem volt é édes anya az Katolika Ecclesia? Nem átkozza é azt, midőn ötet el hadni el tagadni szándékozik? Avagy talán ollyan nehézség ütközött szivében, mellyet meg nem győzhetvén, az által vonattatik el saját igaz hitétől, kérem énnékem azt megírni ne sajnállyá, hogy világosítsam benne. Ha pedig ugyan tsak egyetlen egy lelkét örökké való veszedelemnek kotzkájára ki tenni nem irtozik, és az által okozando neve kissebbségével sem gondolván ezen szándékában meg maradni kíván valójában, én is lelki Atyai hivatalom szerént a' Méltóságos Aszszonyt mint édes Anyya ellen rugódozo gyermeket minden illendő módokkal engedelmességre hajtani kéntelenitettem, mellyből ha tetemes kárai és emlékezetes gyalázatja fog következni mind azoknak önön maga lészen szerzője.

Továbbá maradok

Méltóságos Báróné Aszszonynak
N. Szeben. 19^{dik} apr. 782.

A levél alján: *B. Nicolao — Vesselényianae.*

jót kíváno lelki attya
Grof Batthyáni Ignác
Erdélyi Püspök.

¹ Csak az aláírás sajátkezű.

15.

Méltóságos Báro Ur!

Emlékezetében lehet Méltóságos B[áro] Uramnak minémü levelet irt légyen énnékem az őszszel, kérvén abban hogy az maga ellen teendő vádoknak addig, a' mig azokat M[éltóságos] Báro Urammal nem közlöm, hitelt ne adjak, eszében juttatván azért ezen levelet kívántam közleni Méltóságos Báro Urammal aztat is, hogy bizonyos hirtől hallottam légyen élete kedves társának az Catholica hittől el szakado szándékát, mellyet ugyan el nem hitetek magammal, de ha ugyan tsak ugy vagyon, előre látom, hogy velem együtt ezen dolgot minden ember Méltóságos Báro Uramnak fogja tulajdonítani. Engem fő pásztori kötelességem arra őszítő-nöz, hogy alattam lévő hiveimnek lelkeket az üdvösségre vezéreljem, mellyszerént a' dolog így lévén Méltóságos Báronéja lelkét is nagy veszedelemben forogni látván, fellyebb mondott hivatalom hozza magával, aztat a veszedelemből ki segélteni, és azért el sem mulatok semmit, a' mivel tsak ez fel tett szándékát, ha szintén már végbe vitte volna is, meg ne fordítsam, ha Méltóságos Báro Ur is meg gondolya maga nevének nem kevés, ktssebbítésével fog ezen dolog meg esni, söt Felséges Urunk előtt is, ha szintén most előre nem is, de üdö telésével nem reméllett kárát és gyalázatját fogja tapasztalni, mellynek el távoztatására javasolom Méltóságos Báro Uramnak hites társának ezen lelki veszedelmében ha munkás volt is, attól szünjék meg, 's betsületének tsonkulását és jövődöbéli kárát önön maga ne keresse. Mellyek után magamat szivességében ajánlván maradok

Méltóságos Baro Uramnak

N. Szeben. 19^{dik} apr. 782.

köteles szolgája

Graf Batthyáni Ignacz
Erdélyi Püspök.A levél alján: *B. Nicolao Vesselényi.*

16.

Méltóságos Uram Consiliarius Uram!

Örömemnek kezdete vala az, hogy Felséges Urunk Baró Vesselényinét az Apáczákhöz, gyermekeit pedig ad avum Maternum hozatadni parancsolta, ez vala mondám örömemnek kezdete, mert mint addig az szomorúság egészen bé borította lelkemet, mindenütt csak siralmas, csak ellenkező dolgokat tapasztaltom kellett. áldott legyen az Ur Neve, nékem és kezdenek boldogabb napok fel viradni, fel derült az üdö „hyems transyt, imber aby. et recessit,„ most egy vigasztalo Decretum követi az másikat, hála legyen az Istennek, az Isten áldgya meg Szentséges Attyánkot! Sok hasznót tett Bécsben való létele. most is érkezett egy Rescriptum kinek mását ide rekesztem; Sok bajjal vihetttem erre az dolgot; de bezzeg dúlnak, fúlnak az Acatolikusok, és ha az Isten engem különösen meg

nem őriz, bizonyosan veszedelemben hoznak. sed horum omnium potentior est Sapientia, így szoll az Szent Irás, valóban tapasztaltam Erdélyben mi legyen Szent Pál mondási szerint patientiam in consolatione Scripturarum habere. A mi illeti Méltóságos Ur leányát, nehezen fog az el jőnni Szebenbe, mert az királyi Gubernium szokása szerint ki tekerte az Decretum nyakát, mert azon szókat ad Monasterium comigrabit, ugy magyaráza az hires glossa, *ibit si placuerit*, az én vélekedésem szerint más értelme vagyon azon szónak *comigrabit*, a melly anyit tészén mint ha mondaná *comigret* minden Gramatica ugyan azt tanította eddig, de már ezentül tanullyuk meg jobban az Deák szót, minek utána kezemből ki vétettek az Praesidiomat Commissionis litterariae. Az Gyermekek el vétele végett deputallya az királyi Gubernium Baló Antal, és Túri Sámuel urakat, tudom ugyan, hogy másokat kellett volna deputalni, én csak várom mi lesz a dologbul, mert ha ők nem szűnek mesterkedni, én sem fogok halgatni.

Hogy Baro Vesselény gyermekeit ismég Praedikátorral kívánta el temetetni, ismég igenessen Eő Felségének igenessen repraesentáltam, vagy két hét mulva fogjuk tudni, mit használt ujobb irásom. azt tudom, hogy ha őtet ezért meg büntetik engem ki átkoznak ezen világbul, hivatalomnak gyűmölcsze az, minden A catholicustul gyűlöltetni. Arra kérem Méltóságos Urat, leánya lelkeért sok imádságot tegyen, és tétessen. az kolosvári Siralmas Boldog Aszonyhoz egy kis votumacsckát bocsátani ugyan hasznos lenne. de még nékem is szükségem vagyon az imádságra, mert másképpen bestelen fórtélyyokkal engem is el temetnek, valamint Major Gergelly Püspököt. parancsolatot adok Szebenbe az Apáczáknak hogy imádkozzanak Méltóságos Ur leánya lelkeért; reménlem, hogy magában száll, mert az hirdetik fellőlle, hogy meg bolondult, de ugyan Reformata hir mondás. Kérem Drága Jó Méltóságos Uram azon Commissiot mellyet küldend az Gubernium vélem ne terheltelessé közleni, én ugyan vagy török vagy szakad fel fedezzem hamiságokat ezzel maradok magomat sziveségében ajánlván

Méltóságos Consiliarius Urnak
Allvincz die 20 Juny 1782

alázatos szolgálja
Grof Batthyani Ignacz
Erdélyi Püspök

17.

Méltóságos Consiliarius Uram
drága jó Barátom

Rővideden csak azt irhatom, hogy 16 currentis indultak Sibo felé az tudva lévő Commissariusok, mind a kettővel szolottam nem sokára meg tudom az dolgot, és meg irni el nem mulatom. Grof Teleky Samueltől azt érttem, hogy Baro Vesselényené egy általlyában nem akar az ide való klastromban menni, nékem ugyan meg gyűl aval az én bajom. de nem bánom, azért rendelttem Püspöknek. itt Erdélyben már aprodonként vissza térnek az Apostaták, hála legyen az Istennek. Kérem Méltóságos Urat járjon végére de bonis Episcoporum micsoda rendelések estek, mert

itt az beszélik, hogy ennek utána kezünknel hagyvan az jóságot, de eo quod $\frac{m}{12}$ excedit számolnunk kell. ezzel magomat szivességében, és barátságában ajánlván maradok

Méltóságos Urnak
N. Szeben. 17. aug. 1782.

alázatos szolgája
Graf Batthyani Ignacz
Erdélyi Püspök.

18.

Illustrissime Domine Consiliarie Aulice
Domine mihi sing[ulariter]
Colendissime!

Litteras Illustrissimae D[omi]nationis vestrae de 9^a Currentis mensis Vienna exaratas Sua Excellentia accepit, ad quas siquidem observem hodierno Cursore nil reponendum esse, sequentia pro notitiae Statu demisse referenda duxi. Recenter Suae Excellentiae per Ministrum Provinciale Minoritarum relatum est, quam diris verberibus Baro Vesselényi affecerit minoritam fratrem Somyloiensem, quocum facti poenitus jam complanare voluit, caeterum Provincialis Complanationem non admisit, verum rem totam ad Comitem Kollonits Episcopum M[agno] Várad[iensem] promovit.

14^a Currentis nobis Vincio Cibinium redituris obviam factus est D[ominus] Tűri, qui Se ad reddendas Illustrissimae D[omi]nationi proles Baronis Vesselényi iturum asseruit, Dominus Báló Claudiopolim ob devotionem in festo Assumptionis servari consuetam praecessit.

12^a peracta est Electio Graeci Ritus Episcopi Balásfalvae, cui praemissa fuit Lyurgia Pontificalis, post quam Excellentissimus Dominus Episcopus Major Clero Suo valedixit, Vota hoc ordine acceperunt, qui ad munus Episcopi propositi sunt; Ignatius Darabant Vicarius 63. Iacobus Aaron 57. Ioannes Bob Archi Diaconus Marus-Vásárhely, et Parochus oppidi 37. Zsetkej nonnisi 2. accepit. Fuerunt multi, qui Suffragia sua Augustissimo Domino Commiserunt. Vox populi autem fuit, ut Eis daretur Episcopus, qui etiam Schismaticorum sit, alias sibi divisus pereundum esse. quae dum significo gratiis demisse Commendatus persisto.

Illustrissimae Dominationis Vestrae

Cibinii die 17ª aug.

1782.

Tristis obitus Baronis Alexii Nálátzi Tabulae Regiae Assessoris innotuerit hucusque Illustrissimae Dominationi Vestrae. hunc Provisor fratris sui germani tribus glandibus plumbeis in Comitatu Hunyadiensi nuper e medio nostrum sustulit quasi debilerate, cum Sclopum eum in finem tam graviter onerasse dicat. profugit in Valachiam

humillimus Servus
Stephanus Fangh
a Latere Canonicus

Promovit non ita pridem Suae Excellentia votum suum ad Augustissimum de Tabula Septemvirali erigenda proesumimus orare, dignetur sensa Cancellariae Suae Excellentiae eatenus perscribere.

Méltóságos Udvari Consiliarius Uram!

jo akaró Uram.

Nem kétlem tudtára lesz Méltóságos Urnak, hogy el pártult szerencsétlen leánya Szebembe való be hozatattása végett, ismég Baló Antal, és Turi Uraimék el küldetettek, mind a kettő nálom meg fordult, és a mi több együtt nálom voltak, én kértem Baló Antal Urat, hogy Vesselinyinetul addig el ne menyen, méglen ötlet magával együtt nem hozza bé Szebembe, én ugyan Isten éltetvén engemet, Szebemből ki nem megyek, még az hat hétnek végét nem látom, el sem mulatom köteleiségemet. ha az Isten irgalmasága nem volna szemem előtt, kécségbe estem volna meg térése iránt. ellemen az Istennek titkos itélete szüntelen éjezgett engem. nagy botránkozás lesz, ha vissza nem tudom hoszni az igaz hitre. azért még is imádnunk kell szent igaságos itéletét. Nem is ippen bizonyos, hogy az Baróné el jöjen. mert uj factio vagyon a dologban. minap feleségét az Baro el hozta az ziláhi Plebánushoz, hogy azt hat hétig tanicsa. reménlem ugyan, hogy azt magára nem vállolta az említett Plebanus, de ha szintén, azért Eő Felsége rendelését semivé nem tehetta az fortélyos Baro. Méltóságos Ur annyi imádságot tétessen a megnyit lehet, hogy ezen oktatásomban szerencsés legyek. Nem tudom micsoda szél fuj most Bécsben, azért nem igen merek irkálni Bécsben de sajnálva ugy veszem észre, hogy a mi Erdélyi Dogon Istennünk naprul napra nagyobbakra nevededik, ugy forgattya az kártyát a mint néki teczik, ha mingyar egy két dolog kedve ellen essik is, csak eő az Dictator. ha csak az Isten különösen szerencsését meg nem gátollya, novissima erunt pejora prioribus, valóban csudálkozásra méltó dolog, de áldott legyen mindenekben Isten akarattya, a ki mindeneket maga dicsőségére igazgattni szokott. Kérem az uj Ecclesiastica Comissió ul valami bizonyos relatiot ne sajnállyon Méltóságos Ur nékem meg irni, nem külömben az Septemviratus-ról, ugy Eő Felsége micsoda indulattal legyen én hozám? lehet-é most is valamint Baro Reischak allat az Grof Észerhazynak, vagy Palfynak valamit irni? kire bizzam ügyeimet? ezzel magomat Méltóságos Uri favoriban ajánlván maradok Méltóságos Urnak

KFejérvár. 9^a 9^{bris} 1782

alázatos szolgálja

Grof Batthyani Ignác
Erdélyi Püspök

Decima quarta hujus movebunt DD. Commissarij ad Sibó. éppen most méne el tülem Grof Teleky az Dobokaj Feő Ispány. nem hiszem hogy héában járjon. a kik Eő Felsége parancsolatit leginkább akadályosztatlyák azok (si Superis placet) leg hivebbek most.

20.

N. Szeben. 30. 9^{br} 1782

Méltóságos Uram Consiliarius Uram!

Ippen ezen az órában veszem Baló Antal Uram levelét, melyet is ide rekesztem. attul tartok, hogy ha a Báro is el jönn, nem igen derég instructioja leszen az Baronénak, mert Baró Daniel István, Grof Teleky Adám, Apostolorum Principes már itt várják az praedát, látom hogy kintelen leszek Eő Felségének ismég alkamantlokodni.

Betze Josef Uram instancziáját kívánsága szerint itt accludalom. Méltóságos Ur bölcs itélete szerint a tévő lesz, a mit leg jobbnak tartani fog. ugyan írjan már eczer nékem őrvendetes ujságokat. ezel maradok álhatatos tisztelettel

Méltóságos Consiliarius Urnak

alázatos szolgája

Grof Batthyani Ignác
Erdélyi Püspök

21.

Méltóságos Consiliarusné Aszszony!

Mélt[óságos] Aszszonyinak Posonban lévő leányát Aloysiát Cardinalis Batthyáni eő Eminentíája ajánlja nékem; hogy mivel eő Istennek fel áldozott életét egy néhány előbbeni szerzetes társával edgyütt foljlatni kívánja, nevében is ajánlanám ezen kedves leányát, hogy anyai gondgyát reá-is fordítván, esztendőnként az ő élete modgyát két, vagy háromszáz forinttal segíjteni méltoztassék. Olly jó anyától olly jó leány, és mostani időben anyai szívének méltó vigasztalása meg érdemli ezt a Mélt[óságos] Aszszonytól. En-is reménlem, hogy olly kegyes közbevetését illy nagy Pátronusnak a Primás eő Herczegségének illendő tekintetbe fogja venni, és egyszersmind arra vigyázni, hogy születéséhez illendő képpen élhessen; mivel félhető, hogy a szűkölködés miat alacsonyságra ne vetemedgyék: noha ettől félni, vagy félni olly jól nevelt, szentül szokott leányt nem lehet. Kötelez engemetis kérésem bé tellyesítésével, hogy viszont mindenekben lenni kíványak tellyes betsülettel

Mélt[óságos] Consiliarusné Asz[szonyma]k

Szeb[en]. 2. Apr. 1783.

köteles kész szolgája

Grof Batthyani Ignác
Erdélyi Püspök¹

A levél alján; Mélt. Consiliarius] Cserei Farkasné Asz[szonyma]k.

¹ Csak az aláírás sajalkezű.

Excellentissime Domine Comes Gubernator
mihi Colendissime

Aestimativissimae Excellentiae Vestrae litterae me ex febre continua inflammatoria adhuc lanquidum, et ob multas vicissitudines, quas hoc anno perpeusus sum animo aegrum recrearunt, quare Excellentiae Vestrae immortales ago gratias, dabo autem operam, ut mediatio Excellentiae Vestrae suo non frustretur effectui, id adhuc exarandum habeo, ut pecuniam quoties proe manibus fuerit ad fidem dati promissi liceat ad aliquam Cassam publicam deponere, opportunissimum autem foret, si in Cassa Commissionis oeconomicae fieri poterit, quam in rem Dominus Supremus Vigiliarum Praefectus a Kukenthal solus sufficere poterit, quem ego quoque interpellabo, spero cum initio Mensis Januarij potero incipere datam fidem exsolvere.

Audeo unam adjicere petitionem, ut Excellentia Vestra aliquot vivos phasianos pro propagatione mihi dari demandare dignetur, ut Phasianeti Episcopalis Excellentia Vestra sit fundator, tempus adhuc favet, ut ob hyemis asperitatem metuere non debeam illarum interitum in itinere, videat Excellentia Vestra quam effrons sim. verum me tuebor illa parocimia szemérmes koldusnak üres a táskája. dignetur tamen libertatem meam mihi indulgere, et me gratys suis complecti, qui jugi cum veneratione sum

Excellentiae vestrae
Claudiopoli 11 X-bris
791

humillimus Servus
Ignatius Comes de Batthyán
Episcopus Transylvaniensis

Közli: Biró Vencel.